

TOMAS ROSS

*De onderkoning
van Indië*

2017

AMSTERDAM

Voor Daan van 't Westeinde

Met dank aan Dorine voor het
(bijna) onuitputtelijke geduld

‘Dat was toch te gek, dacht ik. Dit kón hij toch niet
allemaal weten. Hij zat gewoon spannende verhalen
uit zijn duim te zuigen.’

– F. Springer, *Quissama* (1985), p. 60

DRAMATIS PERSONAE

FICTIEF

- Arnie Springer** – voormalig geheim agent, jazzklarinetist
Ronnie Gunawan – geheim agent, jazztrompettist, vriend van Arnie
Claire – overleden vrouw van Arnie
Henry Meertens – deserteur uit het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, communist
Tante Pim (Wilhelmina Manaputy) – eigenaresse pension Roemah Oentoeng
Soshanna – petekind van Tante Pim
Hella Smits – ex-vriendin van Arnie, adjudante van prins Bernhard
Baron Verschuer – chef Nederlandse inlichtingendienst
Anke de Bruyn – kunsthistorica, ex-vriendin van Ronnie Gunawan
Rosa Maring – communiste
Sandra Kok – vriendin van Henry Meertens, stripteasedanseres
Joop Swart – vriend van Henry Meertens, communist
Ruby Soetowo – serveerster in restaurant Garoeda
Bas van Bokkel – medewerker van Baron Verschuer
Jan van der Moolen – Amsterdams rechercheur
James Thornton – Amerikaans militair attaché
Diederik van Buuren – advocaat, complotteur
Rudy Tielman – medewerker van Francois van 't Sant

Prins Bernhard van Lippe Biesterfeld – prins-gemaal, echtgenoot van prinses Juliana

Ahmed Soekarno (Boeng Karno) – eerste president van de Republiek Indonesia

Hercules – Sumatraans eigenaar van toko Soematera in Den Haag, verzetsstrijder, mysterieuze figuur (zie nawoord)

Tan Malaka – Sumatraanse communistische rebel en oud-premier van Soekarno

Soetan Sjahrir – Javaan, premier van Soekarno

Willem Drees – vicepremier in het kabinet-Beel

Louis Beel – premier van Nederland

Ali Sjah (Ali Baba) – Afghaanse moslim en wapenhandelaar

Simon Spoor – opperbevelhebber van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger

Jan Willem Duyff – verzetsheld, hoogleraar fysiologie, vriend van prins Bernhard, beschuldigd van wapenhandel, fraude en van een ‘putsch’ tegen Soekarno

Henk Sneevliet – prominent communist, mede-oprichter van de Indonesische communistische partij en van de Chinese communistische partij

Erik Hazelhoff Roelfzema – Engelandvaarder, vriend van prins Bernhard, ‘Soldaat van Oranje’ (zie nawoord)

François van ’t Sant – hoofd Nederlandse inlichtingendienst in Londen, particulier secretaris en vertrouweling van koningin Wilhelmina

Raden Soedarno – generaal van Soekarno

Tony Mast – criminele eigenaar van nachtclub Il Cavallo in Amsterdam

Jeanette Kamphorst alias de Zwarte Panter – echtgenote van Tony Mast, verzetsvrouw maar net als haar man verdacht van collaboratie tijdens de oorlog

Op 17 augustus 1945 riep Soekarno als eerste president de onafhankelijke Republiek Indonesia uit. Twee dagen eerder had Japan gecapituleerd, maar de Japanse troepen waren nog steeds in Nederlands-Indië en de situatie was chaotisch bij gebrek aan een centraal gezag. Britse soldaten, Nederlandse militairen van het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL), Indonesische guerrillastrijders, Javaanse gangsters, Chinese wapensmokkelaars en opiumhandelaren, Japanse deserteurs; ieder kon ongestraft zijn gang gaan in een periode die wel wordt aangeduid als die van de drie C's: Corruptie, Chantage en Connecties.

In het Centrale Pandhuis in Batavia (Jakarta) lag op dat moment voor miljoenen aan in beslag genomen goud, zilver, juwelen en sieraden van Indonesiërs, Nederlands-Indiërs en Nederlanders. Rond 20 augustus werden koffers en manden vol kostbaarheden opgehaald door kapitein Hiroshi Nakamura. Veel van deze zogenoemde Schat van Nakamura is sindsdien verdwenen en tot op de dag van vandaag voor een groot deel spoorloos. Het staat vast dat niet alleen Nakamura maar ook Chinezen, Indonesische vrijheidsstrijders en zelfs Nederlandse en Britse militairen daarbij een duistere rol hebben gespeeld. Speculaties te over. De Japanners zouden er de Indonesische vrijheidsstrijd mee hebben gefinancierd, maar ook de beruchte kapitein Raymond Westering zou ervan hebben geprofiteerd om enkele jaren later een staatsgreep op Java te kunnen plegen. Hoe dan ook, bewijzen zijn er niet (meer), documenten gingen verloren of werden vernietigd en de zaak verdween in de doofpot. Zie voor een uitvoerig verslag Peter Schumachers Een bende op Java (2005). Een van de beste Nederlandse misdaadromans ooit, Parels voor Nadra van Joop van der Broek (1953), is gebaseerd op deze roof van de Schat van Nakamura.

‘Si Poetih!’ zei Ronnie Gunawan. ‘In de betjak bij het laatste kraampje.’ Onwillekeurig fluisterde hij, hoewel de soldaten buiten gehoorsafstand waren.

Vanachter het stuur zag Anke een lange blanke man uit het fietskarretje stappen. Hij droeg een blauw tropenpak maar opvallender was zijn lichtblonde, bijna witte haar. Hij gaf de betjakrijder wat geld en liep tussen de marktkraampjes in de richting van het hotel.

‘Oké,’ fluisterde Ronnie, ‘je weet wat je moet zeggen als ze naar me vragen.’

Anke knikte. ‘Wees in godsnaam voorzichtig.’

‘Altijd,’ zei Ronnie en pakte de Leica. ‘Ik zie je zo bij het badhuisje.’

Anke keek hem na, een slanke Soendanees op blote voeten en gekleed in een wijde driekwartbroek en een kleurig jakje. Om zijn hoofd droeg hij de door de adat voorgeschreven hoofddoek. Hij liep wat gebogen naar het stoffige weggetje dat naar de ruïne van de tempel op de helling van de vulkaan leidde, en neigde zijn hoofd onderdanig toen hij twee soldaten van het Republikeinse leger passeerde.

Ronnie Gunawan, die doorgaans een modieus westers kostuum en glanzend gepoetste molières droeg. Een man die onder andere omstandigheden Soekarno’s soldaten had gedood. De man van wie ze hartstochtelijk had gehouden en dat nóg deed. Maar ze waren niet in Batavia maar in het grensgebied van de Republiek Indonesia en het Nederlands territorium op Java. En het was maar de vraag of hij nog van haar hield.

Hij verdween achter de bomen en ze wist dat hij daar het paadje naar de botanische tuin van het hotel zou nemen.

Ze startte, trok op, ontweek een troep kakelende kippen en stuurde de jeep naar het badhuisje. Ze zweette na de lange tocht uit Batavia maar zou zich voor geen goud willen wassen in het drabberige water van de poel waarin een jonge inlandse met twee kinderen zwom. Bij een reusachtige waringinboom zat een soldaat op zijn hurken en at met zijn vingers uit een roestig blikje. Hij had zijn geweer rechtop tegen de stam gezet. Een Lee Enfield volgens Ronnie. ‘Misschien wel van die arme sodemieter.’ Ze huiverde en niet alleen vanwege de koele bergwind. Onderweg hadden ze langs de weg het lijk van een militair van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger met zijn afgehakte penis in zijn mond zien liggen. Een blonde jongen, als afval voor de gieren. Naakt, met doorgesneden keel, nog bloedend.

‘De bangsat bangsat trekken de uniformen van het KNIL aan zodat ze ons makkelijker kunnen doden.’

Bangsat bangsat. Schoften.

Het omgekeerde gebeurde ook, inlanders die bij het KNIL dienden en zich vermomden als soldaten van de TNI, de Tentara Nasional Indonesia, de troepenmacht van Soekarno.

Ronnie Gunawan was een Javaan, net als de soldaten die de jongen hadden vermoord. Hij had de penis teruggelegd tussen de benen en vervolgens stenen op het lichaam gestapeld.

Anke tuurde naar het hotel schuin tegenover haar maar de man in het tropenpak was verdwenen. Si Poetih. De Witte. Een communist.

Ronnie kende zijn echte naam niet maar dacht dat hij een deserter van het KNIL was. Meer had hij haar niet verteld.

‘Hoe minder je weet, hoe beter.’

Dat zei hij wel vaker.

Bij de ingang van het hotel wapperde de rood-witte vlag van de Republiek. Erboven hing een kolossaal spandoek met de tekst ‘Merdekahotel – Liberty is the right of every nation!’. Maar op het panddak van het hotel tussen de palmen stond ‘Oranjehotel’.

Links en rechts van het gesloten toegangshek liepen twee gewapende schildwachten heen en weer.

De soldaat bij de boom was overeind gekomen en kwam met het geweer naar haar toe. Hij had zijn lange zwarte haar met een kleurige doek opgebonden. Zijn witte uniformjasje hing open tot op zijn navel. Op zijn borst schemerde een langwerpige litteken. Hij had een bol gezicht met een vlassig snorretje en twee pikzwarte ogen die brutaal naar haar borsten loerden. Op zijn borstzak was het rood-witte embleem van de Republiek gestikt met de mythologische vogel Garoeda.

‘Siapakah anda dan apa yang anda lakukan di sini?’

Anke schudde haar hoofd hoewel ze vloeiend Maleis sprak en begreep dat hij vroeg wie ze was en wat ze hier deed.

‘Ik ben op doorreis naar Serang,’ zei ze in het Nederlands.

Ze was er zeker van dat hij haar verstond. ‘Ik kwam hier vroeger als meisje met mijn ouders in de tuin en het hotel.’

Hij keek naar de Ford V8. Ze was ervan overtuigd dat hij allang het nummerbord met de B van Batavia had gezien. En Ronnie.

‘Anda tidak boleh berada di sini!’

Ze mocht hier niet zijn.

‘Wat?’

‘U mag hier niet komen.’

Ze zei: ‘Ik weet dat ik in de Republiek ben maar ik heb toestemming van de president.’

Hij grijnsde ongelovig en spoopte een straal donkerrood sirih-sap uit.

‘Bung Karno? Mengapa?’

‘Omdat ik hier kunst koop. En president Soekarno me goed kent.’

‘Kunst? Wat voor kunst?’

Een andere soldaat kwam aangelopen. Een oudere officier in een onberispelijk uniform die Ronnie en haar had gecontroleerd toen ze het dorpje binnenreden. Hij groette haar in het Nederlands maar vroeg in het Maleis aan de ander wat er was.

‘Ze zegt dat Bung haar kent.’

‘Dat is ook zo.’ De officier glimlachte naar haar. ‘Laat u de foto maar zien.’

Ze trok haar tasje naar zich toe en haalde de foto eruit. Het was een portretfoto van Soekarno waarop hij in zijn kinderlijke handschrift maar in goed Nederlands ‘Voor Anke de Bruyn, in dierbare vriendschap’ had geschreven. Eronder ‘Baturadja, 17/4/1940’ en zijn simpele handtekening, ‘Soekarno’.

De soldaat keek nog steeds ongelovig zodat ze de foto omdraaide. Achterop stond in het Maleis dat hij haar permissie gaf om ongehinderd door de Republiek te reizen, opnieuw ondertekend.

‘Ze kende de president toen hij in ballingschap op Sumatra zat,’ zei de officier.

De soldaat knikte wat onwillig en mompelde iets onverstaanbaars. ‘Waar is uw tolk?’ vroeg de officier.

Anke wees naar de vulkaan. ‘Hij maakt een paar foto’s voor me van de Hindoe-tempel.’

‘Waarom doet u dat zelf niet?’

‘Ik heb mijn voet verstuikt en kan niet zo goed lopen. Daarom blijf ik ook liever in de auto.’

‘Aha.’ De officier lachte. ‘Als de president geen gasten had, zou ik u naar hem toe kunnen brengen.’

‘O ja?’ zei ze verbouwereerd. ‘Is hij dan hier?’

De officier wees naar een witte villa tussen de palmen schuin achter het hotel. ‘Hij kwam net aan met zijn vrouw Fatmawati. Ze zijn hier graag vanwege de koelte.’

Ergens bij de kraampjes klonk woedend geschreeuw. Twee half-naakte jongens renden tussen de mensen door met een man achter zich aan.

‘Pencuri! Pencuri!’

De officier en de soldaat holden ernaartoe. Dieven.

Soekarno! dacht Anke. Was Si Poetih hier dan voor Soekarno?

Ze keek op haar horloge. Er waren tien minuten verstreken sinds

Ronnie naar de botanische tuin was gegaan. In de verte weergalmde het gerommel van de trein bij Tjilegon. Het klonk dreigend alsof de vulkaan op het punt stond vuur te spuwen.

Ze haalde diep adem en legde de foto op het dashboard terwijl ze zich afvroeg wie ze een betere minnaar had gevonden, Ronnie of Soekarno. Het was een onmogelijke vraag die ze zichzelf al eerder had gesteld.

Tussen de vuistdikke bamboestengels tuurde Ronnie Gunawan naar de weelderige botanische tuin beneden hem. Hij zat hoog in de kruin van een eeuwenoude kamferboom. Tussen het gebladerte tijlpten en fladderden tientallen rijstvogeltjes. In de tuin klaterde het water van een fontein en verder weg echode het geluid van het stoomtreintje van Tjilegon naar Serang tegen de bergen. De kamferboom bood een uitmuntende schuilplaats tussen de hoge bamboe. In de botanische tuin stonden nog hogere bomen, palmen, kanariebomen en reusachtige waringins, de heilige boom van de Javanen. De tuin was omheind en zo nu en dan vonkte het zonlicht op de helm of op het machinegeweer van een soldaat. Ronnie kon het hotel niet zien, maar hij kende het goed. Vóór de Japanse bezetting was het een favoriete uitspanning geweest van de Nederlandse ambtenaren en bestuurders die in het weekeinde met de trein of de auto het stoffige en benauwd warme Batavia ontvluchtten voor de koele berglucht van Tjilegon op West-Java. De oorlog met de Japanners was al lang voorbij maar de Nederlanders kwamen er niet meer omdat een nieuwe oorlog met de Indonesiërs dreigde. Een Soendanees zou wellicht een kris als wapen bij zich hebben gehad, maar Ronnie Gunawan zwoer bij de stiletto in de zak van zijn jakje.

De vage geur van kamfer herinnerde hem aan zijn grootmoeder die het hout van de boom kookte en het sap destilleerde waarmee ze lappen bevochtigde en die om haar benen wond om het bloed sneller te laten stromen.

Hoewel hij bijna vijftien meter hoog zat, kon hij de zoete geur van

orchideeën en van de tjempaka en kenayabloemen ruiken. Onder andere omstandigheden zou hij zich kunnen inbeelden met een mooie vrouw als Anke in de tuin te wandelen alvorens in het hotel te dineren en daarna met haar de liefde te bedrijven.

De takken van de kamferboom waren tot zo'n vijf meter afgekapt maar als kind had hij wel hoger tegen de gladde palmen op geklommen om de vruchten te plukken. De tuin was ooit aangelegd door de vereniging Planten- en Dierentuin als proeftuin voor tropische landbouw, maar sinds het berghotelletje was uitgegroeid tot een luxueuze pleisterplaats was het een geliefd oord geweest voor 'gezellig verkeer' zoals thé-dansants, Calicot-bals, fancy fairs, chique bruiloften en partijen die tot in de vroege ochtend duurden.

Nu lagen het hotel en de tuin op de grens van de Republiek en wapperde er de rood-witte vlag in plaats van het rood-wit-blauw.

Enkele minuten geleden had hij enkele mannen gefotografeerd die beneden hem de planten hadden bewonderd. Hij had hen niet goed kunnen zien en door het gezang van de vogels nauwelijks verstaan, maar ze hadden zijn vermoedens bevestigd al was 'Si Poetih' er niet bij. De Witte. Een Nederlandse deserteur, veel meer wist hij niet van hem. Een communist. De mannen hadden Engels gesproken maar ook Nederlands. Een van hen was vrijwel kaal. Op zijn schouders blonken de epauletten van het uniform van het KNIL. Hij had gesproken met een Indonesische militair en met een Amerikaan in een camouflagepak. Het kon niet anders dan dat hij en de Nederlander bij Si Poetih hoorden, overlopers, communistische deserteurs, anders zouden ze nooit in de tuin van het zwaarbewaakte hotel kunnen zijn. Hij had ook de stem van een Nederlandse vrouw gehoord, zodat hij een moment had gedacht aan een Nederlandse communiste die hem jaren geleden in een kampong bijna had gedood als hij haar niet had neergeschoten.

Hij wilde al naar beneden klimmen maar boog de bamboestengels wat verder opzij omdat hij weer stemmen hoorde. Tussen het immense groen zag hij een gedrongen blanke met zwart vetting haar

met een lange man tussen de struiken. Ze zeiden niets maar liepen naar een groepje bomen waar een soldaat stond. De lange man zei iets in het Engels met een zwaar Amerikaans accent. Gunawan zat roerloos. Een feloranje vlinder danste boven de camera, maar hij zag hem niet. Hij moest zich vergissen! dacht hij terwijl een Indoneziër in een wit pak en met een donkere fez op tussen de bomen verscheen. Ergens bij het hotel klonk de schrille toon van een fluitje en schreeuwden woedende stemmen. Gunawan was er niet zeker van of de soldaat hem had gezien, maar hij richtte de Leica en drukte toch nog af vóór de mannen verdwenen. Hij hing de camera om zijn nek, kroop terug naar de stam en liet zich razendsnel naar beneden glijden. Achter hem in de tuin weergalmde een geweersalvo en schreeuwden mensen opgewonden door elkaar in het Maleis.

Hij sprong de laatste meters naar beneden en rende terug naar het bergweggetje. Een moment was hij in paniek toen hij de Ford niet zag, maar hoorde Anke toen roepen. Ze had de jeep verplaatst naar de schaduw van de waringinboom bij het badhuisje. Hij holde ernaartoe terwijl er bij het hotel weer werd geschoten. Twee oude inlanders keken hem geschrokken aan.

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg ze angstig.

Maar hij gaf geen antwoord en gooide de Leica op de achterbank.

‘Weg!’ riep hij. ‘Ik zie je in Amsterdam!’

Nog geen minuut later lag hij in de rivier achter het badhuisje en hoorde het geronk van de auto wegsterven. Over de inlanders maakte hij zich geen zorgen, die haatten Soekarno en de communisten net zo erg als hij en zouden hem nooit verraden.

Ronnie Gunawan had heel andere zorgen. Als het wáár was wat hij dacht.

Tegen het ochtendgloren herkende Henry Meertens eindelijk de omgeving waar hij drie jaar eerder met zestig Britse commando's uitgeput was beland. Vanaf de invasie stranden was het nog geen twee uur naar de boomgaard en het landhuis geweest, maar onder het onophoudelijke Duitse spervuur hadden ze er een volle dag over gedaan. Nu was hij bijna vier uur op pad zonder goed te weten waar hij was. Zijn keel was rauw van de dorst, zijn baard jeukte alsof er een nest mieren in krioelde en zijn voeten klemden steeds pijnlijker in zijn nieuwe schoenen. Maar moe was hij nog steeds niet. Bij het KNIL had hij met volle bepakking dagmarsen van veertig kilometer of meer afgelegd, belaagd door muggen, giftige duizendpoten, bloedzuigers en slangen of door inlanders met bamboesperen en soms met het pistool of geweer van een soldaat van het KNIL die minder geluk had gehad dan hij. Wat dat betrof waren de omstandigheden in Normandië een stuk gunstiger. Bagage had hij niet meer, het was aangenaam lenteweer en er stond nauwelijks wind.

Toch had hij in al die uren nog geen vijftien kilometer gelopen.

En al die tijd had hij de klootzak in de trein vervloekt. Maar vooral zichzelf. Te veel wijn gedronken, zich veilig gevoeld, overmoedig omdat hij bijna bij zijn einddoel was. En nu? Hij liep hier met een klein fortuin maar had geen sou om uit te geven! Langzaam kauwde hij een benzedrinepil fijn en slikte de stukjes moeizaam door met een kurkdroge keel. De pilletjes hoorden bij de standaarduitrusting van KNIL-soldaten in gevechtssituaties; ze activeerden je lijf, verminderten je eetlust en verhinderden dat je in slaap viel. Ze verminder-

den ook je vermogen om een erectie te krijgen, maar dat was het minste waarover hij zich zorgen maakte. Hoe kwam hij verdomme nog op tijd!

‘Zaterdag 3 mei om acht uur in Garoeda.’

In gedachten hoorde hij de stemmen weer, duizenden kilometers hiervandaan. De stemmen van een Amerikaan, van een Indonesiër en van een Nederlandse vrouw. Hij had hen niet gezien, maar op de gang van het hotel wel een Indonesiër in het uniform van het Republikeinse leger, een hoge KNIL-militair en een man met een pafferig gezicht en vettig zwart haar die het over wapens en huurlingen had. Wie waren ze? Amerikanen en Nederlanders in de Republiek!

Met zijn oor tegen de muur van de linnenkamer had hij niet veel meer dan flarden van de gesprekken op kunnen vangen. Over de dreiging van Moskou, over de Amerikaanse en Nederlandse belangen, over Soekarno, die niet anders kon dan eieren voor zijn geld kiezen. Genoeg om te begrijpen wat ze bedoelden. Toen ze de gang op kwamen, zei de Nederlandse dat Ali Baba pas zaterdag 3 mei naar Den Haag kwam.

‘Dan houden we het daarop,’ zei een Amerikaan. ‘Zaterdag 3 mei om acht uur in Garoeda.’

‘What about the viceroy?’ vroeg een andere Amerikaan.

Maar de Nederlandse had gezegd dat die niet in het land was en pas de week erna terug zou komen.

‘Wanneer kan hij dan? We hebben haast.’

‘De vrijdag erop zou kunnen wanneer hij bij zijn schoonmoeder...’

Méér had hij niet kunnen verstaan omdat ze naar het terras in de botanische tuin waren verdwenen.

The viceroy. De onderkoning. Wie was dat? En Ali Baba? Een belachelijke naam.

Den Haag, nog geen achthonderd kilometer hiervandaan, leek verder weg dan toen hij vier dagen geleden van Java was vertrokken.

De vorige dag had hij in Lissabon de internationale trein naar

Parijs genomen. Een comfortabele couchette die hem, inclusief een diner en een karaf wijn, twaalfhonderd franc had gekost. Geld had hij toen nog genoeg gehad.

Hij had ook een goedkopere zitplaats kunnen nemen, maar na dagenlange vliegreizen vond hij dat hij wel een beloning had verdiend. Temeer omdat hij alleen had kunnen zitten. Maar in Bordeaux was 's avonds een oudere man de coupé binnengekomen. Een zakenman die zich had voorgesteld als Claude Dumoulin en de volgende ochtend naar een beurs voor dameslingerie in Parijs moest. Van nature was Meertens wantrouwig maar zijn vermoeidheid en de karaf wijn moesten hem parten hebben gespeeld. En verder was hij, althans niet op dat moment, geïnteresseerd in beha's en korsetten. Dus had hij voorgewend als Nederlander nauwelijks Frans te spreken en had nog wat gelezen in Multatuli's *Max Havelaar* tot de ander zich al vroeg had teruggetrokken in het toilet, hem 'Bonne nuit' had gewenst en daarna in de couchette boven de zijne hoorbaar in slaap was gevallen. Kort daarna had hij hetzelfde gedaan, met zijn broekriem en schoenen naast zich.

Maar nog geen uur later was hij wakker geschrokken omdat de trein afremde en er werd omgeroepen dat ze in Le Mans waren. Slaperig schoof hij het gordijn opzij en wilde uit bed om naar de wc te gaan, toen hij Dumoulin 'Au revoir monsieur, et bon voyage' hoorde zeggen, waarna de deur van de coupé werd dichtgetrokken. Pas toen hij op het toilet de wijn uitwaterde, realiseerde hij zich dat Dumoulin net als hij naar Parijs had gemoeten zodat hij ineens klaarwakker was. Nog geen halve minuut later tastte hij tevergeefs naar zijn portefeuille in zijn colbert. Vloekend knipte hij het licht aan en zag dat ook zijn koffer was verdwenen. Zijn broek lag op de grond maar hij maakte zich geen illusies dat zijn portemonnee erin zou zitten.

In zijn ondergoed rende hij de coupé uit, maar het gangetje werd versperd door passagiers met bagage die hem aankeken alsof hij niet goed wijs was, zodat hij woedend terugholde en door het raam van de coupé nog net Dumoulin op het perron zag verdwijnen. Ook al

zou hij om hulp schreeuwen, niemand zou hem horen boven het lawaai en het stampen van de trein uit.

Zijn koffer met kleding was onbelangrijk. Maar zijn geld, zijn paspoort!

Als de eerste de beste sukkel uit de provincie bedrogen. Dumoulin, een handelaar in dameslingerie. Waarom was hij ook zo stom geweest de patser uit te hangen en een couchette te nemen! Een aangeschoten buitenlander, een makkelijke prooi. Aangifte doen was zinloos en bovendien betekende het dat de politie zijn naam en gegevens zou noteren, wat het laatste was dat hij wilde. Geen geld. Maar wel een fortuin aan diamanten en juwelen in zijn schoenen en in zijn broekriem en alleen nog zijn treinkaartje naar Parijs als bladwijzer in de *Max Havelaar*. In Parijs had hij Amerikaanse dollars willen wisselen om een kaartje naar Den Haag te kopen. Wat kon hij doen?

Er zat niets anders op dan straks in Parijs te wachten en in de ochtend een van de juwelen te verkopen. Geen diamant, dat zou te risikant zijn, maar een ring of een broche. En niet bij een juwelier maar in een lommerd of pandjeshuis ergens achter het Gare du Nord. Maar hoe kwam hij verdomme aan een andere pas!

Blijkbaar had iemand de conducteur gewaarschuwd, want toen hij zich aankleedde, tikte de man op de glazen coupédeur.

‘Monsieur?’

Hij hield een lichtbruine portefeuille op. ‘C’est le votre?’

Meertens struikelde bijna in zijn haast de deur open te schuiven.

‘Oui!’

De conducteur lachte. ‘U heeft geluk. Hij lag op het perron.’

‘Magnifique!’

Het was inderdaad zijn portefeuille. Opgewonden klapte hij hem open en haalde er opgelucht het grijze paspoort uit. Maar het vak waarin de bundel dollars had gezeten, was leeg. De klootzak moest die eruit hebben gegrist en de portefeuille hebben weggegooid.

De conducteur keek nieuwsgierig naar het paspoort waarop onderaan ‘Nederlandsch-Indië/Indes Neerlandaises/Netherlands

Indies' stond gestempeld. De pas was vals, net als de naam erin, maar de pasfoto was de zijne, een man met zwart haar en een donkere baard.

'Vous êtes néerlandais?'

'Oui.'

'U spreekt Frans als een Fransman.'

'Dank u. Mijn moeder was Française.'

Hij vertelde wat hem was overkomen maar vond het te gênant om te zeggen dat Dumoulin zich had uitgegeven voor handelaar in damesondergoed.

De conducteur betuigde zijn medeleven maar was het met hem eens dat het weinig zin had naar de politie te gaan.

'Ik moet naar Den Haag. Mijn vader ligt op sterven.'

'Ah, quelle malheur, monsieur. Maar u zou morgenochtend in Parijs naar uw ambassade kunnen gaan om geld te lenen.'

'Ja.' Natuurlijk zou hij dat niet doen. 'Een goed idee. Hoe laat vertrekt de eerste trein morgenochtend uit Parijs naar Den Haag?'

'Ah non monsieur.' De man schudde zijn hoofd. 'U kunt niet verder dan de grens bij Tourcoing. Er werd zo-even omgeroepen dat het Belgische openbaar vervoer en de douane sinds vanavond staken.'

Hij hield ternauwernood een vloek binnen. Wat dan? In Parijs een auto huren? Dat zou kunnen maar hij durfde het risico toch niet aan. Zijn paspoort was weliswaar vals maar zijn militaire rijbewijs was dat niet.

Een Française had hen onderbroken met de vraag naar haar couponnummer en op dat moment had hij aan Valérie gedacht. Niet dat de vrouw op haar leek, maar haar parfum was onmiskenbaar hetzelfde als dat van Valérie.

Zou ze nog op het landgoed wonen? En de Traction nog hebben? Van hier in Le Mans naar Normandië was het nauwelijks verder dan naar Parijs. Het landgoed lag zo'n vijftien kilometer ten westen van Caen. Het was nu bijna elf uur in de avond.